

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОГО ТА СЛОВ'ЯНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

СУЧАСНА СЛОВ'ЯНСЬКА МОВА (БОЛГАРСЬКА)

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з курсу для здобувачів

2 курсу очної форми навчання філологічного факультету
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література,
035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика)

ОДЕСА
ОНУ
2023

**УДК 811.163.2-26(072)
С916**

Укладач:

Д. Ф. Стоянова, кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О. М. Новак, кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та слов'янського мовознавства Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

В. О. Колесник, доктор філологічних наук, професор кафедри прикладної лінгвістики Національного університету «Одеська юридична академія».

*Рекомендовано вченою радою
філологічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 7 від 29.05.2023 р.*

С916 **Сучасна слов'янська мова (болгарська)** [Електронний ресурс] : електрон. метод. рекомендації з курсу для здобувачів 2 курсу очної форми навчання філол. ф-ту першого (бакалавр.) рівня вищої освіти спец. 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література, 035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика) / уклад.: Д. Ф. Стоянова. – Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023 – 68 с. – 1,6 МБ.

Пропоновані електронні методичні рекомендації відображають програму курсу «Сучасна слов'янська мова (болгарська)»; містять плани лабораторних занять, методичні рекомендації для підготовки до занять, комплекс практичних завдань. Методичний матеріал спрямований на опанування болгарською мовою на рівні А1-А2.

Для здобувачів 2 курсу очної форми навчання філологічного факультету першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література, 035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика), викладачів

УДК 811.163.2-26(072)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ.....	4
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.	6
ПЛАН ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ.....	9
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.....	9
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.....	10
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.....	11
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.....	12
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 5.....	14
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 6.....	17
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 7.....	21
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 8.....	26
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 9.....	29
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 10.....	34
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 11.....	38
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 12.....	41
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 13.....	46
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 14.....	50
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 15.....	55
ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 16.....	57
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	59
ТЕСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАТЬ ТА САМОКОНТРОЛЮ.....	62
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	66

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Мета курсу – сформувати у студентів знання про специфіку болгарської мови, її місце серед інших слов'янських мов, основні норми літературної мови, виробити вміння користуватися мовою як засобом спілкування і пізнання, застосовувати здобуті знання у комунікації, удосконалювати усну та писемну форми мовленнєвої діяльності, продуктивну та рецептивну діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо), оволодівати культурою мовної поведінки (мовним етикетом), прищеплювати студентам інтерес до болгарської культури та традицій болгарського народу.

В основі курсу лежить мовленнєво-комунікативний підхід, який формує:

- комунікативну компетенцію, оволодіння мовленнєвою діяльністю та мовленнєвою культурою. Комунікативний підхід вивчення дисципліни орієнтований на розвиток таких важливих мовленнєвих умінь і навичок як говоріння, читання, аудіювання, письмо, переклад, що складає основну змістовну частину дисципліни;

- мовну компетенцію, яка передбачає отримання базових знань про специфіку болгарської мовної системи на усіх мовних рівнях, формування стійких умінь та навичок їхнього використання у процесі спілкування та дотримання норм сучасної болгарської літературної мови.

Комунікативно-мовленнєвий принцип передбачає вивчення мовних явищ з точки зору їхнього функціонування у мовленні. При цьому акцент зроблено на розвитку мовленнєвих здібностей студентів і формування словесної творчості. Важливу увагу приділено також ознайомленню з функціонально-стилістичним різнобарв'ям сучасної болгарської мови.

Характерною особливістю вивчення болгарської мови є використання знань та навичок, здобутих під час занять з української мови, застосування прихованих і відкритих порівнянь лінгвістичних явищ у споріднених мовах. Навчання має також на меті розширити

лінгвістичний обсяг знань студентів, сформувати вміння бачити спільні та відмінні риси між мовами.

Завдання:

- вивчити особливості болгарської мови як слов'янської та балканської, засвоїти базові знання про мову та мовлення як основу для розвитку мовленнєвих навичок;
- оволодіти найголовнішими нормами сучасної болгарської літературної мови (граматичними, орфографічними, синтактичними, лексичними), збагатити словниковий запас студентів;
- навчитися сприймати болгарську мову на слух, при безпосередньому і опосередкованому візуальному контакті, у письмовій формі;
- досягти рівня адекватного і максимально повного розуміння болгарської мови;
- засвоїти основний лексичний фонд для забезпечення здійснення комунікації у різних комунікативних дискурсах;
- уміти будувати власні висловлювання болгарською мовою у спонтанній комунікативній обстановці;
- отримати уявлення про багатство культури болгарського народу, основні віхи його історії, особливості географії Болгарії, її природні пам'ятки, національні традиції, звичаї тощо;
- комплексно підготувати студентів для освоєння знань з болгарської мови (рівень А1-А2).

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

- **знати:** місце болгарської мови серед інших мов; основні орфоепічні, словотвірні, граматичні норми та правила, вміти їх застосовувати на практиці; лексику, необхідну для реалізації спілкування у різних комунікативних обставинах; найважливіші факти історії, культури, географії, етнології, фольклору болгарського народу.

- **вміти:** сприймати болгарську мову з різних перцептивних каналів, розуміти її і адекватно реагувати відповідно до комунікативної ситуації; вести бесіду з носіями болгарської мови; читати і розуміти тексти складнішого тематико-змістового рівня, конструювати власні з використанням словника; записувати тексти на слух; перекладати тексти з болгарської мови на українську та з української мови на болгарську; працювати з інформацією з різних джерел, зокрема з електронних баз, телекомунікацій, мас-медіа, фахової літератури.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Сучасна болгарська мови як об'єкт наукового вивчення. Болгарська абетка. Фонетика

Тема 1. Місце болгарської мови серед споріднених слов'янських та неспоріднених балканських мов. Болгарська мова як «класична та екзотична» (Св. Іванчев). Болгарська мова як південнослов'янська і як прямий нащадок старослов'янської мови. Болгарська мова та Балканський мовний союз. Болгарська мова як еталон БМС. Основні балканізми. Аналітизм. Прояви аналітизму в болгарській мові. Болгарська мова як мова ЄС.

Тема 2. Походження та основні етапи розвитку болгарської мови.

Тема 3. Болгарська абетка. Назви літер. Особливі літери Ъ, Ъ, Щ. Співвідношення букв та звуків.

Тема 4. Фонетика. Голосні та приголосні в болгарській мові. Система болгарського вокалізму. Артикуляційні особливості. Вимова голосних. Основні фонетичні закономірні зміни голосних (*Я променливо, редуція на безударните гласни, изпадане на Ъ, Е, подвижно Ъ и др.*) Система болгарського консонантизму. Артикуляційні особливості. Кореляція за твердістю/м'якістю, дзвінкістю/глухістю. Вимова приголосних. Основні чергування приголосних. Асиміляційні процеси. Оглушення кінцевих приголосних. Подвоєння.

Змістовий модуль 2. Іменник. Прикметник. Займенник.

Числівник

Тема 5. Іменник у болгарській мові. Граматичні категорії. Рід та число іменників. Граматичні показники роду. Невідповідність родової приналежності в болгарській та українській мові. Утворення форм множини. Лічильна форма іменників чоловічого роду, що означають неістот. Особлива *мъжко-лична форма* для іменників чоловічого роду на позначення осіб. Категорія означеності/неозначеності. Система артиклів в болгарській мові. Артикль родових форм. Артикль форм множини. Основні правила вживання артикля. Віддієслівні іменники

Тема 6. Прикметник у болгарській мові. Граматичні категорії. Рід, число. Узгодження з іменниками. Означені (артиклеві) форми прикметника. Ступені порівняння якісних прикметників. Творення.

Тема 7. Займенник у болгарській мові. Розряди займенників за значенням. Особові займенники. Відмінкові форми (повні та короткі). Правила вживання, синтаксична функція. Порядок слів та позиція коротких форм особових форм займенників у реченні (розповідному, питальному, заперечному). Присвійні займенники. Короткі та повні форми. Омонімічність коротких форм присвійних та коротких форм особових займенників. Принципи розрізнення. Зворотно-особовий займенник. Граматичні категорії. Відмінкові форми. Опозиція СЕ та СИ. Синтаксичні функції. Особливості вживання. Зворотно-особовий займенник СЕ у зворотних дієсловах. Вказівні займенники. Рід. Число. Опозиція за ступенем віддаленості. Означальні (*обобщителни*) займенники – граматичні категорії, творення, особливості вживання. Відносні займенники. Функції. Питальні займенники.

Тема 8. Числівник у болгарській мові. Кількісні та порядкові числівники. Морфологічні ознаки порядкових числівників: категорія роду, числа, означеності / неозначеності. Основні розряди числівників за будовою. Узгодження числівників з іменниками. Словотворення порядкових числівників.

Змістовий модуль 3. Дієслово. Прислівник. Прийменник.

Сполучник

Тема 9. Дієслово у болгарській мові. Граматичні категорії. Лексико-граматичні розряди. Теперішній час. З відміни дієслова. Особливості словозміни у межах кожної з дієвідмін. Стверджувальні, заперечні та питальні форми. Зворотні дієслова. Дієслова руху. Безособові дієслова *има/няма*. Модальні дієслова. Да-конструкції. Складений дієслівний присудок. Вид дієслова. Майбутній час. Заперечні форми. Наказовий спосіб.

Тема 10. Прислівник у болгарській мові. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників.

Тема 11. Прийменники в болгарській мові: основні значення й функції. Особливості вживання.

Тема 12. Сполучники в болгарській мові.

Змістовий модуль 4. Синтаксис

Тема 13. Головні та другорядні члени речення. Да-конструкції. Складений дієслівний присудок.

Тема 14. Просте речення. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, заперечні, спонукальні, окличні. Порядок слів у реченні. Позиція клітиків у реченні.

Тема 15. Складне речення. Способи зв'язку складнопідрядного речення. Перетворення прямої мови в непряму.

Зміст навчальної дисципліни передбачає опанування лексики з наступних **розмовних тем:**

1. Българска азбука.
2. Картата на България. В сърцето на Балканския полуостров. Градовете на България
3. Професии. Националности. Разказ за себе си.
4. В кафето.
5. В университета.
6. Среца.
7. Колко е часът?
8. Време и сезони.

9. На обяд.
10. Здраве
11. Апартамент под наем.
12. Семейство
13. Моят дом. Мебели и покъщнина
14. На пазар.
15. Моят ден.
16. Интернет.

ПЛАН ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Графика, фонетика, морфология, лексикология, синтаксис (рівень А1)

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Тема. Місце болгарської мови серед інших мов

План

1. Болгарська мова як «класична та екзотична» (Св. Іванчев).
2. Болгарська мова як південнослов'янська.
3. Болгарська мова як прямий нащадок старослов'янської мови.
Докази.
4. Балканський мовний союз. Болгарська мова як еталон БМС.
Основні балканізми.
5. Аналітизм. Прояви аналітизму в болгарській мові.
6. Болгарська мова як мова ЄС.
7. Походження та основні етапи розвитку болгарської мови.

Практичні завдання:

1. *Конспектируйте стр.65-69 от следния източник:* Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології: підручник. 2-ге вид., випр. і допов. К.: ВЦ Академія, 2013. 343 с. *Отговорете писмено на въпроса: Основните черти на българския език като славянски.*
2. *Прочетете и конспектируйте следните трудове:* Асенова П. Балканско езикознание. Основните проблеми на Балканския езиков съюз. София : Фабер, 2002. с. 375.; Колесник В. О. Дебалканізація болгарських переселенських говірок в Україні. Граматична система : монографія. Одеса : Астропринт, 2003. 352 с.; Колесник В. О. Балканослов'янський ареал: від

дефініції до сутності. *Мова*. 2006. Вип. 11. С. 26–33. *Отговорете писмено на въпроса: Основните черти на българския език като балкански.*

3. *Прочете следните статии:* Лашкова Л. За балканизацията на сърбохърватски и български език. *Јужнословенски филолог*. 1993. 49. С. 9– 56; Німчук В. В. Українська мова в її говорах та балканський мовний союз. *Щорічні записки з українського мовознавства*. Вип. 4. 1996. С. 1–9.

Литература: [5, 9, 10, 13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема. Болгарська абетка. Фонетика. Система болгарського вокалізму.

План

1. Болгарська абетка. Назви літер. Особливі Ъ, Ъ, Щ.
Співвідношення букв та звуків.
2. Голосні та приголосні в болгарській мові.
3. Система болгарського вокалізму. Артикуляційні особливості.
Вимова голосних.
4. Основні фонетичні закономірні зміни голосних:
 - Ятевий перезвук Я (*Я променливо*). Правопис.
 - Редукція ненаголошених голосних (*редукція на безударните гласни*). Правопис.
 - Чергування Ъ та Е з нулем звука (*изпадане на Ъ, Е*).
Правопис.
 - Позиція Ъ в групах приголосних РЪ ЛЪ/ЪР ЪЛ (*подвижно Ъ и др.*). Правопис.
 - Групи ИА/ИЯ (*йотация*) Правопис.

Практичні завдання:

1. *Направете упражненията от 1–3 практически блок от помагало «Сучасна слов'янська мова (болгарська). Графіка. Фонетика [Електронний ресурс]: електронний методичний посібник для практичних (лабораторних) занять для здобувачів 2 курсу очної форми навчання філологічного факультету першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035. 01 Українська мова та література; 035.01 Українська мова та літератури (Прикладна лінгвістика) / уклад. Д. Ф. Стоянова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. 49 с.*

Литература: [6–11].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема. Фонетика. Система болгарського консонантизму. Наголос

План

1. Система болгарського консонантизму. Артикуляційні особливості.
2. Кореляція за твердістю/м'якістю, дзвінкістю/глухістю.
3. Вимова приголосних.
4. Основні чергування приголосних (*редування на съгласните*). Правопис.
5. Асиміляційні процеси (*асимиляция*). Правопис.
6. Оглушення кінцевих приголосних (*обезвучаване на крайните съгласни*). Правопис.
7. Подвоєння приголосних (*удвояване на съгласните*). Правопис.
8. Особливості наголосу. Позиція наголосу в болгарській мові. Наголос у складних словах.
9. Слова без наголосу. Клітики. Фонетичне слово.

Практичні завдання

1. *Направете упражненията от 4–3 практически блок от помагало «Сучасна слов'янська мова (болгарська). Графіка. Фонетика [Електронний ресурс] : електронний методичний посібник для практичних (лабораторних) занять для здобувачів 2 курсу очної форми навчання філологічного факультету першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література; 035.01 (Прикладна лінгвістика) / уклад. Д. Ф. Стоянова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. 49 с.*
2. *Прочетете и конспектирайте статиите: 1) Сорока О.Б. За едно фонетично явление в съвременната българска разговорна реч през ухото на чужденеца. Проблемите на устната комуникация IX международна научна конференция 28-29 октомври 2011 г. / отг.ред. И.Илиева, 2011. С. 104–122; 2) Сорока О., Албул О. За статуса на «новото л» в съвременния български език. Трети международен конгрес по българистика 23–26 май 2013 г. Секция «български език», подсекция «Съвременен български език. Норма. Комуникации. Менталност». София, 2013. С. 75–82.*

Литература: [6–11].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема. Здравейте!

План

Граматичні питання:

1. Особові займенники.
2. Дієслово-зв'язки *съм*. Теперішній час – стверджувальна, заперечна та питальна форма.
3. Дієслова *казвам се, следвам*.
4. Питальні речення з питальними словами *откъде, кой, какъв, как*.
5. Прийменники – *от, в*.
6. Сполучники *и* та *а*.
7. Числівник. Граматичні категорії. Кількісні числівники від 1 до 10.

Лексика:

1. Професії, національності. Країни (Україна, Німеччина, Болгарія, Італія, Іспанія, Франція, Греція, Китай та ін.).
2. Приятель, професія, колега, сусід.

Комунікація: Вітання. Знайомство.

Практичні завдання:

1. *Свържете личните местоимения с правилната форма на глагола СЪМ:*

1. Аз	___си
2. Ти	___е
3. Той	1. съм
4. Тя	___сме
5. То	___сте
6. Ние	___е
7. Вие	___са
8. Те	___е

2. *Попълнете празните места. Направете отрицателни и въпросителни изречения.*

1. Ти ___ студент
2. Ние ___ украинци

3. Те _____ българи
4. Тя _____ лекар
5. Той _____ професор
6. Вие _____ англичани
7. Вие _____ преподавател

3. Попълнете изреченията с правилната форма на глагола **КАЗВАМ СЕ** или **СЛЕДВАМ**:

1. Вие _____ Румяна и Христо. Те _____ право
2. Тя _____ Цветана. Тя _____ филология
3. Аз _____ Радослав. _____ компютърни науки
4. То (момчето) _____ Иво. То _____ мениджмънт
5. Ние _____ Иван и Мария. Ние _____ бизнес администрация
6. Те _____ Илиян и Ангел. Те _____ маркетинг.

4. Образувайте въпросителни изречения като използвате въпросителните думи **КЪДЕ? КОЙ? КАКЪВ? КАК?**

5. Изберете предлог **В** или **ОТ**:

1. Аз съмуниверситета. А ти къде си?
2. Той е ...Испания, а тя е ... Италия.
3. Те са ... Англия. Те саЛондон. Следват право.
4. Аз съм.... Рим, ти си... Брюксел
5. ...Гърция ли си? Да, аз съм гъркиня.
6. Тя ...Полша ли е? Не, не е полякиня. Тя е... Чехия
7. Ние сме ... Турция на почивка. Ние сме ...Сърбия
8. ...Германия ли сте? Да, аз съм германец.

6. Изберете съюз **А** или **И**:

1. Ние се казваме КирилПетър
2. Ние сме българи,вие сте украинци
3. Той е лекар, ... тя е....медицинска сестра
4. Ти ... тя сте сервитьори,те са клиенти
5. Аз съм студент. ...ти си студент. Ние сме студенти.
6. Ти си от България,аз съм от Гърция.

7. Прочетете телефонните номера:

0986753921; 0996789023; 04827465339; 0484433117.

8. Колко?

$5 + 3 = ?$; $7 + 3 = ?$; $10 - 9 = ?$; $6 - 6 = ?$; $2 + 4 = ?$; $4 + 3 = ?$; $7 - 5 = ?$;

$6 + 3 = ?$ $10 - 7 = ?$

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема. Какво е това?

План

Граматични питання:

1. Безособові дієслова *има* та *няма*. Теперішній час дієслів *имам* та *нямам*.
2. Позиція дієслова-зв'язки *сьм* та частки *се* зворотного дієслова *казвам се* у реченні.
3. Кількісні числівники від 10 до 20.
4. Іменник. Граматичні категорії. Категорія істоти/неістоти іменників. *Кой? Какво?*
5. Питання. Питальне слово *Какво?* Питання *Какво е това?* Питальні речення з питальною часткою *ли*. *Това...ли е?*. Стверджувальна та заперечна відповіді.
6. Прислівник місця *тук*.
7. Прийменник *в*.

Лексика: Іменники на позначення предметів побуту.

Комунікація: вираження значення наявності або відсутності об'єкта у безособовому реченні. Вираження значення приналежності предмета чи об'єкта суб'єкту.

Практичні завдання:

1. Разгледайте снимката. Отговорете на въпросите.

1. Какво е това?
2. Има ли легло в стаята?
3. Има ли прозорец в стаята?
4. Няма ли компютър в стаята?

5. Има ли телевизор в стаята?
6. Има ли цветя в стаята?
7. Има ли книги в стаята?
8. Има ли прахосмукачка в стаята?
9. Няма ли гардероб в стаята?
10. Няма ли килим в стаята?

2. Попълнете изреченията с правилната форма на глагола **ИМАМ** или **НЯМАМ**

1. Антоне, _____ ли химикалка? Да, _____. А линейка _____ ли? А линейка _____
2. Деси, пак _____ учебник.
3. Петрови _____ ли апартамент? Да, _____
4. Детето _____ ли телефон? Не, _____
5. Госпожа Петрова _____ много книги. Госпожо Петрова, _____ ли българо-украински речник?
6. Студенти, _____ ли помагало по български език?
7. Иване, _____ ли молив? _____, заповядай!
8. Маргарет _____ ли вестник? Да, _____
9. Васил _____ ли кола? Не, _____
10. Чакърови _____ ли вила? Не, _____

3. *Отговорете. Какво е това? Какво тук има?*

4. *Отговорете: Какво е това?*

5. *Поправете грешките:*

1. Как се казваш? Се казвам Елена.
2. Как казва се тя? Тя казва се Албена.
3. Как казват се те? Те казват Емил и Борил.
4. Как казвате се? Аз казвам се Теменужка.
5. Какъв е той? Той преподавател е.
6. Какви са те? Са студенти.
7. Какви сте Вие? Аз адвокат съм
8. Какви сте вие? Сме студенти.
9. Какъв си ти? Съм спортист.
10. Каква е тя? Тя фризьорка е.

6. Задайте към картинките от упр.4 въпроси за да получите положителен (Да, това е...) и отрицателен (Не, това не е...) отговор

7. Попълнете таблицата: актьор, език, визитка, директор, готвач, ден, журналист, икономика, лекар, страна, държава, съсед, фотограф, номер, телефон, звук, спортист, дума, град, професия, господин, инженер, цигулка, футбол, фризьор.

СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА	
Кой?	Какво?

8. Колко?

$15 + 3 = ?$; $5 + 6 = ?$; $10 + 9 = ?$; $6 + 6 = ?$; $20 - 4 = ?$; $14 + 3 = ?$; $7 + 5 = ?$; $6 + 12 = ?$ $10 + 10 = ?$

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема. В кафето

План

Граматичні питання:

1. Категорія роду іменників. Граматичні показники роду. Невідповідність родової приналежності в болгарській та українській мові.
2. Категорія означеності/неозначеності іменників. Система артиклів у формах однини.
3. Прикметник. Граматичні категорії. Рід прикметників.
4. Родові форми числівника *един, една, едно*.
5. Дієслово. Граматичні категорії. Дієвідміни дієслова.
6. Прийменники – *с, без, в, във, с, със*.
7. Кількісні числівники від 20 до 100.
8. Опозиція прислівників *тук – там*.

Лексика: Напої та закуски. Прикметники *голям – малък, топъл – студен*. Дієслова *вземам, обичам, искам, закузвам, разбирам, предпочитам*.

Комунікація: Як робити покупки та замовлення. Короткі питання. Як виказати подяку.

Практичні завдання

1. Попълнете таблицата. Направете съпоставка с украинския език: момче, момиче, площад, вечер, куче, кафе, бижу, ябълка, бира, диня, куфар, прозорец, човек, захар, дете, маса, вестник, списание, салата, супа, торта, сладолед, дюнер.

Мъжки род	Женски род	Среден род

2. Поставете думите в правилната колона: баница, вода, капучино, кафене, хляб, кашкавал, кроасан, масло, мед, мляко, пица, салам, сирене, сок, филия, чай, лимон, шоколад, баничка, бутилка, палачинка, сандвич, закуска, сода, кола, чаша.

Един	Една	Едно

3. Свържете антонимите:

Голям студен
Къс малък
Топъл дълъг
Млад глупав
Красив лош
Умен нисък
Добър пълен
Висок стар
Слаб мързелив
Работлив грозен

4. Работете по модела

Мъжки род	Женски род	Среден род
Млад		
Красив		
Висок		
Слаб		
Работлив		
Мързелив		

Стар		
Добър		
Пълен		
Нисък		

5. Попълнете определителния член за единствено число.

1. Парк ___ е голям и красив
2. Кафе ___ е топло
3. Университет ___ е в център ___
4. Студент ___ е в университет ___
5. Мляко ___ е в хладилник ___
6. Супа ___ е гореща.
7. Дюнер ___ е готов! Заповядайте! Вземам дюнер ___
8. Чай ___ е на маса ___
9. Не искам боза. Боза ___ е много сладка.
10. Тост ___ е топъл. Дайте ми тост ___

6. Открийте в текста глаголните форми. Характеризирайте ги по лице и число, определете спрежението им.

Лин е сирийка. Тя е от Алепо. За закуска обича яйца и кафе с мляко без захар. Не обича черен чай. Обядва салата и риба. Не обича супа. Лин вечеря омлет и филия хляб. За десерт яде торта и палачинка с шоколад.

7. Поставете глагола в правилната форма.

1. Ти (обичам) _____ ли сок от портокал?
2. Ана (закусвам) _____ плодове и кафе с мляко
3. Те (вечерям) _____ пиле с ориз
4. Мария, какво (искам) _____ за обяд?
5. Ние (обядвам) _____ риба и пържени картофи
6. Вие (искам) _____ ли кока кола?
7. Тя (вземам) _____ таратор и салата за обяд
8. (Аз предпочитам) _____ негазирана вода.
9. Чужденка съм. Вие (разбирам) ли ме?
10. Той (искам) _____ ли мусака за вечеря?

8. Попълнете диалозите с думите от списъка: без (2), здравейте, има (4), ли, с, утро, със.

- Добро _____!
- Добро утро!
- Има _____ чай?
- Да, _____
- Искам един чай.
- _____ мед?
- Не, _____ мед

- Здравейте!
- _____!
- _____ ли кафе?
- Да, _____
- Едно тогава. _____ мляко, но _____ захар.

9. Изберете С/СЪС, В/ВЪВ:

_____ студенти;	_____ лаборатория;	_____ Великобритания;
_____ Винница;	_____ захар;	_____ Франция;
_____ закуска;	_____ Киев;	_____ сандвич;
_____ плодове;	_____ аудитория;	_____ Украйна;
_____ Феодосия.		

10. Запишете цифри с думите: 15, 50, 36, 77, 21, 42, 68, 99, 18, 34, 85, 100, 63, 11.

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема. В университета

План

Граматичні питання:

1. Відмінкові форми особових займенників. Повні та короткі форми. Короткі форми знахідного відмінка особових займенників. З особи однини та множини – *го, я, ги*;
2. Категорія числа іменників. Утворення форм множини іменників усіх родів. Форми множини прикметників.
3. Вираження категорії означеності/неозначеності іменників у формах множини.
4. Вказівні займенники *този – онзи*.
5. Дієслова *търся, виждам, сменям, харесвам, зная*.
6. Прийменники *на, до*.

Лексика: В офісі та в університеті. *Вляво / вдясно*.

Комунікація: Запитання та відповіді. Як запитати про місцезнаходження людей та об'єктів та відповісти на ці запитання.

Практичні завдання

1. *Преобразуйте изречения по модели:*

Каня Георги на кафе. Каня го на кафе.

Виждам книгата на щанда.

Виждаш ли Стоил?

Слушам учителката.

Чувам музиката.

Искам пицата.

Искам кафето.

Искам сандвичите.

Разбирам Мони и Светла

Каня приятелите на гости

Познаваш ли Асен?

Търся парите

Чакам учителите

Обичам Елена

Ана целува детето.

Не харесвам града.

Те отварят прозореца.

2. Попълнете таблицата

Единствено число	Род	Множествено число	Определена форма за мн.число
Дете			
Блок			
Рак			
Гост			
Нар			
Маса			
Аудитория			
Трамвай			
Тролей			
Герой			
Стая			
Библиотека			
Шкаф			
Баща			
Упражнение			
Име			
Дядо			
Брат			
Крак			
Княз			
Ден			
Ученик			
Работник			
Монах			
Филолог			
Майка			
Нощ			
Река			
Ръка			
Книга			
Бюро			
Такси			
Момче			

3. Напишете съществителните в множествено число.

1. Зорница иска един омлет, едно кафе и един сладолед. Георги иска много _____
2. Момчил иска една пица, едно яйце и един шоколад. Радослав иска много _____
3. Борислав иска една супа, едно шишче, един айран. Мирослав иска много _____
4. Таня иска едно мляко, една баница и един щрудел. Иван иска много _____
5. Петя иска една филия, едно кебапче и един кроасан. Владимир иска много _____
6. На масата има един учебник, един молив и една тетрадка. На масата има много _____

4. ТЕ или ТА?

Учителки ___ по български език са в училището; Приятели ___ са в кафето; Дюнери ___ са евтини; Плодове ___ са скъпи; Момчета ___ обядват; Знания ___ са необходими; Запознавам се с хора ___; Ани чете вестници ___; Къде са документи ___; Музеи ___ са в центъра.

5. Работете по модела

Единствено число			Множествено число
Мъжки род	Женски род	Среден род	
Красив	Красива	Красиво	Красиви
Грозен			
Скъп			
Евтин			
Модерен			
Сладък			
Вкусен			
Пресен			
Интересен			
Приятен			
Кисел			

6. *Поставете правилната форма на прилагателните*

1. Петя и Христо са (млад) _____
2. Георги е (висок) _____
3. Петко и Таня са (умен) _____
4. Ана и Кирил са (нисък) _____
5. Лекциите са (интересен) _____
6. Хората са (добър) _____
7. Момичетата са (красив) _____
8. Къщите са (модерен) _____
9. Кифлите са (сладък) _____
10. Плодовете са (пресен) _____
11. Зеленчуците а магазина не са (скъп) _____
12. Цените не са (висок) _____

7. *Попълнете изреченията с ТОЗИ, ТАЗИ, ТОВА, ТЕЗИ*

1. Книгата е интересна. _____ книга е интересна.
2. Списанието е нова. _____ списание е ново.
3. Сандвичът е вкусен. _____ сандвич е вкусен.
4. Вазата е красива. _____ ваза е красива.
5. Кафенето е уютно. _____ кафене е малко.
6. Залите са чисти. _____ зали са чисти.
7. Децата са малки. _____ деца са малки.
8. Телефонът е стар. _____ телефон е стар.
9. Улицата е дълга. _____ улица е дълга.
10. Билетът е скъп. _____ билет е скъп.

8. *Попълнете изреченията с ТОЗИ, ТАЗИ, ТОВА, ТЕЗИ; ОНЗИ, ОНАЗИ, ОНОВА, ОНЕЗИ*

1. _____ стая е чиста, а _____ стая е мръсна.
2. _____ речник е българо-украински, а _____ речник е украино-български.
3. _____ момче е спортист, а _____ момче е музикант.
4. _____ вестници са нови, а _____ вестници са стари.

9. Попълнете таблицата.

Спрежение	Лице	Единствено число	Лице	Множествено число
	1	търся	1	
	2		2	
	3		3	
	1	виждам	1	
	2		2	
	3		3	
	1	сменям	1	
	2		2	
	3		3	
	1	харесвам	1	
	2		2	
	3		3	
	1	зная	1	
	2		2	
	3		3	

10. Вижте снимката. Отбележете с ВЯРНО И ГРЕШНО.

1. Това е кабинет.
2. Тук има диван, бюро и стол.
3. Столът е до дивана.
4. Саксията с цвете е в ъгъла.
5. На дивана има четири възглавници
6. Столът е до прозореца.
7. Компютърът е на масата.
8. До компютъра има снимки.
9. На пода няма килим.
10. В помещението няма шкаф.

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Тема. Среща

План

Граматичні питання:

1. Теперішній час. Дієслова 3-ї дієвідміни – *плащам, купувам, слагам, бързам, питам, чакам, отговарям.*
2. Теперішній час. Дієслова 1-ї і 2-ї дієвідміни – *ям и пия, мисля и говоря.*
3. Майбутній час дієслів недоконаного виду.
4. Поняття про лічильну форму іменників чоловічого роду на позначення неістот.

Лексика: Сніданок. Зустрічі. Замоклення сніданку. *Идвам, закусвам, обядвам, вечерям, купувам. Вземам-давам, плащам, чакам.*

Комунікація: Смаки та вподобання. Коротке запрошення. Як зробити замовлення, призначити зустріч, повідомити про спізнення.

Практичні завдання

1. Прочетете текста, извадете глаголите от 3-то спрежение, анализирайте ги.

Мохамед е от Турция. Той е студент и живее в град Пловдив в апартамент до голям пазар. Той обикновено купува много плодове. Обича малини, череши, праскови, круши, ягоди и ябълки. Предпочита

български плодове. Купува също зеленчуци – краставици, домати, гъби, чушки, тиквички и картофи. Не обича спанак. Мохамед пазарува месо, ориз, сирене, леща, боб, маслини и други продукти от «Лидл».

2. *Попълнете пропуснатото (закусвам, обядвам, вечерям, обичам, предпочитам, плащам, купувам).*

1. Елена _____ всички плодове, но _____ ягоди.
2. Христо _____ сметката.
3. Вие откъде _____ плодове и зеленчуци?
4. А вие къде _____, _____, _____ през почивните дни?
5. Тя сутрин никога не _____.
6. Ние _____ от 13.00 до 14.00
7. Те обикновено _____ след 19.00
8. Иво сутрин много бърза и не _____.

3. *Поставете правилната глаголна форма (ям, пия, говоря)*

1. Какво правиш? _____ бонбони.
2. Калина никога не _____ шоколад.
3. Ние не _____ чипс.
4. (ти) _____ ли месо?
5. (вие) защо не _____?
6. Децата _____ бисквити.
7. Аз не _____ месо. Вегетарианец съм.
8. Илиеви също са вегетарианци и не _____ месо.
9. Аз не _____ алкохол. А ти _____ ли?
10. Те _____ кафе.
11. Ние сутрин _____ чай.
12. Вие чай ли _____?
13. (ти) какво _____?
14. (ти) _____ ли български?
15. Той перфектно _____ български
16. Вие не _____ говорите ли английски?
17. Васил и Виктор добре _____ испански.

18. Аз не _____ добре френски?

19. (ти) Какви езици _____?

20. Тя _____ ли чужди езици.

4. Направете изреченията със следните глаголи: слагам, бързам, питам, чакам, отговарям.

5. Прочетете диалозите. Анализирайте формите за бъдеще време:

– Хайде на купон довечера!

– Съжалявам, заета съм. Ще помагам на майка ми.

– Какво ще правиш тази вечер?

– Ще ходя на кино, ще гледам интересен филм и след това ще ходя на ресторант. А ти?

– Аз съм много уморен. Ще спя.

6. Работете по модела: Сега чета. – Сега чета и след малко ще чета.

1. Сега пиша. 2. Той сега спи. 3. Ние сега учим. 4. Те сега танцуват. 5. Децата сега играят. Тя сега се разхожда. Вие сега работите. Ти сега мислиш. Кучето сега яде.

7. Образувайте бройна форма и форма за множествено число

Единствено число	Бройна форма	Множествено число
Прозорец		
Кладенец		
Орел		
Оркестър		
Театър		
Вход		
Вестник		
Стол		
Рафт		
Механизъм		
Магазин		
Мол		

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Тема. Колко е часът?

План

Граматичні питання:

1. Дієслова 1-ї дієвідміни – *чета, пиша*.
2. Дієслова 2-ї дієвідміни – *работя, правя, уча*.
3. Дієслова 3-ї дієвідміни – *забравям, закъснявам, идвам, отивам, ставам*.
4. Теперішній, майбутній та минулий час дієслова-зв'язки *съм* – 3 ос. одн.
5. Кількісні числівники від 100 до 1000.
6. Порядкові числівники. Творення. Категорія означеності/неозначеності.
7. Форми *час, часа, часа [чась], часът*.
8. Вживання прийменників з назвами місяців та днів тижня – *в, от, от...до, през, на, без*.

Лексика: Дати і час. Дні тижня. Місяці. Робочий/вихідний день. Свято, відпочинок. Свята в Болгарії. Баба Марта.

Прислівники – *днес, утре, вдругиден, вчера, завчера, обикновено, винаги, никога, понякога, често, сега, точно*.

Комунікація: Як запитати котра година, з'ясувати о котрій годині, або в якому хронологічному діапазоні щось відбувається; як дати відповідь, повідомити про дату, День народження, іменини, робочий час.

Практичні вправи

1. *Поставте глагола в правилната форма:*

1. Антон и Александър (уча) _____ в Софийския университет.
2. Марчи (уча) _____ западни езици.
3. Той (чета) _____ вестници всяка сутрин.
4. Той (пиша) _____ много лошо на английски език.
5. Ние с Елена сме колеги. (работя) _____ заедно.

6. Тя има многогодишен опит. (Работя)_____като журналист около 15 години.
7. Тя по цял ден (пиша)_____есемеси на приятелите.
8. Госпожо Димитрова, каква книга (чета)_____?
9. Децата са на четири години, но (чета)_____много добре. Не (пиша)_____още.
10. Ние (правя)_____гимнастика всяка сутрин.
11. Ники, какво (правя)_____? (Чета)_____. Какво (чета)? _____Ами, производението от училищната програма, «Под игото» на Иван Вазов.

2. Попълнете пропуснатото:

Закъснявам, отивам навреме, ставам

1. Аз никога не _____ за работа, винаги _____ навреме.
2. Петър всяка сутрин _____късно, но не _____ за работа.
3. Имам среща с Валери, но той _____.
4. Много бързаме! _____ за среща!
5. Директорът винаги _____ на работа.
6. Вие рядко _____ за лекции.
7. Студентите не _____ за лекции.
8. Ние винаги _____ на време.
9. Всеки ден _____ много рано.
10. (ти) рано ли _____ през почивните дни?

Отивам, идвам

1. Хиляди туристи годишно _____ тук, в България.
2. Децата _____ на училище.
3. Тя често _____ у нас на гости.
4. Христо _____ на лекар.
5. Аз _____ при вас.
6. След Лекциите Стефка почти всеки ден _____ в библиотеката.

3. Съставете три изречения с глагола ЗАБРАВЯМ.

4. *Работете по модела:*

Днес съм в университета и утре ще бъда в университета.

1. Днес Вихрен е в София и утре _____
2. Днес те са в София и утре _____
3. Тази вечер ние сме тук и утре _____
4. Тази сутрин сме в парка и утре _____
5. Днес си вкъщи и утре _____
6. Сега сте тук и след малко _____
7. Котката е в стаята и след малко _____

Днес сме тук. – Вчера също бяхме тук.

1. Днес съм на работа
2. Днес сте на кино
3. Тази вечер сме на ресторант
4. Днес семейството Петрови са на театър
5. Тази сутрин съм на лекции
6. Днес си на училище
7. Днес цял ден съм вкъщи
8. Тази вечер сме на дискотека
9. Студентите днес са на практика
10. Виктор сега е на кино
11. Децата днес са на детска градина
12. Журналистите са на конференцията
13. Студентката от Украйна сега е тук.

5. *Запишете с думи: 164, 291, 327, 458, 502, 640, 723, 778, 856, 999.*

6. *Колко?*

$308 + 457 = ?$; $243 - 87 = ?$; $789 - 530 = ?$; $708 + 47 = ?$; $306 + 73 = ?$; $1000 - 305 = ?$

7. *Свържете думите с числата*

Трети	7
Осми	9

Пети	3
Девети	1
Втори	6
Седми	5
Първи	2
Десети	4
Шести	8
Четвърти	10

8. *Работете по модела. Напишете думите.*

Първо кафе (1)

1. _____ чай (4)
2. _____ сладолед (3)
3. _____ салата (2)
4. _____ ден (10)
5. _____ седмица (8)
6. _____ дете (6)
7. _____ сандвич (5)
8. _____ месец (7)
9. _____ година (9)

9. *Довършете изреченията.*

Модел: Понеделник е първият ден от седмицата.

Вторник _____
 Сряда _____
 Четвъртък _____
 Петък _____
 Събота _____
 Неделя _____

10. *Довършете изреченията.*

Модел: Първият месец от годината е януари.

1. Втори _____ е март
2. Четвъртият _____
3. _____ е май

4. Шестият _____
5. _____ е юли
6. Осмият _____
7. _____ е септември
8. Десетият _____
9. _____ е ноември
10. Дванадесетият _____

11. *Колко е часът? Отговорите запишете.*

– 7.00	16.00
– 8.15	20.55
– 9.25	21.10
– 10.30	22.40
– 11.35	23.05
– 12.45	00.00

12. *Какво правите обикновено в тези часове? Отговорите запишете*

- 7 ч. _____
- 7 – 7.30 ч. _____
- 8 ч. _____
- 8 – 14.00 ч. _____
- 14 – 15.00 ч. _____
- 15 – 18.00 ч. _____
- 18 – 20.00 ч. _____
- 20.00 ч. _____
- 21 – 23.00 ч. _____

13. *Прочетете съчетанията и изреченията, като обръщате внимание на ударенията в думата ЧАС.*

1. 5 часа работа на ден – работя 5 часа – започвам работа в 5 часа;
2. В 3 часа пристигаме в Бургас – За 3 часа пристигаме в Бургас;
3. Имама 2 часа почивка от 11 часа.
4. Сутрин ставаме с програмата на радиото в 7 часа – през деня поне 7 часа слушаме радио;

5. Интензивни курсове по английски език: 360 часа, по 6 часа на ден, от 8.00 до 13.10 часа.

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

Змістовий модуль 2. Морфологія, лексикологія, синтаксис сучасної болгарської мови (рівень А2)

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 10

Тема. Време и сезони

План

Граматичні питання:

1. Майбутній і минулий час дієслова-зв'язки *съм*. Заперечні форми.
2. Складений дієслівний присудок – *обичам да уча, започвам да чета*.
3. Зворотно-особовий займенник *себе си*. Відмінкові форми. Повні та короткі. Функції. Синтаксична роль.
4. Зворотні дієслова. Заперечні форми зворотних дієслів. Позиція зворотної частки «се» – *аз се разхождам = разхождам се*.
5. Означальні займенники – *всеки, всяка, всяко, всички*.
6. Прийменники простору – *из, до, между*.
7. Прикметники. Узгодження прикметників з іменниками. Означені форми прикметників.

Лексика: Іменники на позначення частин доби – *сутрин, обед/обяд, следобед, вечер, ноц*. Опис погоди. Прикметники на позначення кольору. Прислівники – *всичко, навсякъде/никъде*.

Комунікація: Опис погоди та пір року. Опис одягу. Прогноз погоди. Написання листівки. Опис курорту/відпустки. Конструкції для вираження стану та відчуття – *топло ми е, приятно ми е*.

Практичні завдання

1. *Работете по модела.*

Утре ще бѣда в университета – Утре няма да бѣда в университета.

1. Утре той ще бѣде тук.

2. Утре ние ще бъдем в София.
3. Утре вие ще бъдете в университета.
4. Утре те ще бъдат вкъщи.
5. Утре Емил и Румен ще бъдат на работа.
6. Утре ще бъда на работа.
7. Следобед децата ще бъдат на разходка.
8. На обед ще бъдем в ресторанта.

2. *Напишете подходящите форми на глагола СЪМ в минало време.*

1. Аз не _____ в парка
2. Ти не _____ на гости
3. Той не _____ на театър
4. Тя не _____ на разходка
5. Ние не _____ на концерт
6. Вие не _____ на кино
7. Те не _____ на планина
8. Това лято аз не _____ на море в Гърция
9. В петък те не _____ вкъщи
10. Вие не _____ ли тук в 8.00?

3. *Попълнете с форми на ОБИЧАМ ДА...*

1. (танцувам) Ти _____ ли _____?
2. (чета) Елена _____ книги за историята на България.
3. (уча) Борил _____ чужди езици.
4. (пия) Сутринта аз _____ късо кафе без захар.
5. (ходя) През лятото ние _____ на море.
6. (ям) Детето _____ сладолед.
7. (излизам) Вие с Емилия _____ ли _____ вечерно време някъде?
8. (почивам) Те _____ следобед.

ЗАПОЧВАМ ДА...

1. (правя) От утре аз _____ гимнастика всяка сутрин.
2. (изучавам) Тази година ние _____ нови дисциплини.
3. (работя) Той _____ в търговската фирма.

4. (пиша) Тя _____ есе.
5. (обсъждам) Те _____ организационни въпроси.
6. (готвя) Ти _____ ли _____ закуската? Ние сме гладни.
7. (чета, пиша) Ние _____, а вие _____.
8. (уча) Детето _____ чужд език.

4. *Открийте в изреченията пълни форми на възвратно-лично местоимение СЕБЕ СИ, определете падежа им.*

1. Говоря само за себе си.
2. Всеки отговаря за себе си.
3. Ти помисли първо за себе си.
4. Ще вземем детето при себе си.
5. Носите ли учебника със себе си?
6. Никола на себе си купува торта, не и на нас.
7. Тя беше права за себе си.
8. Егоистът обича само себе си.
9. Който пуши, вреди на себе си.
10. Аз вярвам на себе си, когато става въпрос за моя живот.

5. *Попълнете пропуснатото с пълна или кратка падежна форма на възвратно-лично местоимение СЕБЕ СИ:*

1. Тя води със _____ детето.
2. Тя _____ защитава от враговете.
3. Таня _____ купува рокля.
4. Той купува на _____, а на Румяна шоколад.
5. Виктор влиза в сладкарницата и _____ поръчва закуска.
6. За това тържествено събитие жената ще _____ шие нов костюм.
7. Напоследък ние купуваме _____ само най-необходимото. Спестяваме пари.
8. Разказвам на приятелите за _____.

6. *Поправете грешките:*

1. Иван и Мария разхождат се в парка всяка вечер.
2. Не разхождам се в парка! Не виждаш ли?! Работа!
3. Обичате ли да разхождате се в парка?

4. Къде е Елена? Се разхожда в парка.
5. Разхождам се кучето рано сутринта.
6. Ние с Елена разхождаме из София цял ден.

7. Попълнете фразите с *ВСЕКИ, ВСЯКА, ВСЯКО, ВСИЧКИ*.

_____ вечер	_____ лято	_____ сутрин
_____ град	_____ месец	_____ село
_____ година	_____ събота	_____ българка
_____ украинки	_____ българи	_____ дело

8. Напишете 5 изречения, като използвате фрази от упр. 7.

9. Съгласувайте прилагателните със съществителните.

1. _____ (дъждовен) време
2. _____ (облачен) небе
3. _____ (слънчев) стая
4. _____ (мъглив, есенен) дни
5. _____ (дъждовен) сутрин
6. _____ (ветровит) нощ
7. _____ (снежен) топка
8. _____ вечер (хладен)
9. _____ (зимен) вечери
10. _____ (чист) езеро
11. _____ (морски) бряг

10. *Работете по модела:*

Стар	Стария	Старият	Старата	Старото	Старите
Добър					
Лош					
Зъл					
Чист					
Мръсен					
Хитър					
Слънчев					
Ясен					
Хладен					
Горещ					

Студен					
--------	--	--	--	--	--

11. Членувайте прилагателните

1. Синя ___ рокля е много красива
2. Може ли къси ___ панталони?
3. Червено ___ яке е на Илиян
4. Черни ___ обувки са на Теменушка, а бели ___ на Цветана
5. Зелена ___ тениска е голяма, а жълта ___ е малка
6. Оранжева ___ фланелка е евтина.

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 11

Тема. На обяд

План

Граматични питання:

1. 1-а і 2-а дієвідміна – *ходя, играя, пея, свиря*.
2. Складений дієслівний присудок: допоміжні модальні дієслова *мога, трябва да* + дієслова недоконаного виду.
3. Узгодження прикметників з іменниками – *вкусен сандвич, печено пиле*.

Лексика: Їжа та напої. Дієслова на позначення щоденних побутових дій.

Комунікація: Обід вдома та поза домом. Дієта і мода. Здорове харчування. Мене цікавить... Стани – *жаден, гладен, уморен, доволен*.

Пропозиція.

Практичні завдання:

1. Поставте глагола в правилната форма:

ИГРАЯ

1. Децата (играя) _____ на гоненица.
2. Петър (играя) _____ на шах много добре.
3. Вие ще (играя) _____ мача в събота.
4. Всеки ден аз (играя) _____ тенис един час.
5. Ние (играя) _____ футбол всеки четвъртък.

6. Иване, (играя) _____ ли тенис на маса?

ПЕЯ

1. Той (пея) _____ в операта.
2. Елена има много грасив глас и много хубаво (пея) _____.
3. В гората (пея) _____ славеи.
4. Иване, защо не (пея) _____?
5. Вие (пея) _____ втората партия.
6. На конкурса ние ще (пея) _____ «Хубава си моя горо...»

ХОДЯ

1. Автобусът (ходя) _____ ли до Софийския университет?
2. Иван всеки ден (ходя) _____ на работа. Няма почивни дни.
3. Иван и Мария (ходя) _____ на ресторант всяка неделя.
4. Обикновено аз (ходя) _____ за покупки в съседния магазин.
5. Всяка зима ние (ходя) _____ на почивка в планината.
6. Вие (ходя) _____ ли на лекции?
7. Ти обикновено (ходя) _____ пеша.

СВИРЯ

1. Веселка (свиря) _____ много добре на пиано.
2. Иване, добри ли (свиря) _____ на китара?
3. Аз не (свиря) _____ на никакъв музикален инструмент.
4. О, как прекрасно те (свиря) _____ на гайда!
5. Емил и Деси, вие на какъв инструмент (свиря) _____?
6. Ние (свиря) _____ на цигулка.

2. Попълнете изреченията с ТРЯБВА ДА...

1. (разхождам) Аз _____ кучето всеки ден.
2. (пия) Ние _____ топъл чай.
3. (чета) Те _____ книги на английски.
4. (ям) Ти _____ много зеленчуци и плодове.
5. (вземам) Той _____ лекарства всяка сутрин.
6. (ям, пуша) Хората не _____ много и не _____
7. (уча) Ние _____ много езици?

3. Вярно или не?

- Трябва да спиране на червено и да минаваме на зелено

- Не трябва да паркираме на спирка
- В автобуса не трябва да говорим с шофьора
- В колата не трябва да говорим по телефона
- В тролея трябва да имаме билет
- Не трябва да караме колело на тротоара
- Трябва да спираме на знак «Стоп»
- Не трябва да пушим в колата

4. Попълнете изреченията с МОГА ДА...

1. (събуждам се) Тя не _____ много рано.
2. (седа) Христо _____ пред компютъра докъсно.
3. (свиря) Елена, _____ цигулка?
4. (играя) Съжалявам, _____ шах.
5. (говоря) Ние с Вас _____ по този въпрос.
6. (пея) Вие _____?
7. (готвя) Вие _____ да готвите пица?

5. Свържете думите

1. зелена	___ домати
2. червен	___ чушка
3. оранжев	___ лимон
4. жълт	___ чесън
5. бял	___ морков
6. жълти	___ картофи
7. червени	___ зеле
8. зелено	___ банани
9. кафяви	___ ягоди
10. оранжеви	___ портокали

6. Съгласувайте прилагателните със съществителните.

ПЕЧЕН

1. _____ месо
2. _____ човек (*Фр. Много добър, много опитен*)
3. _____ чушка
4. _____ зеленчуци

СТУДЕН

1. _____ супа
2. _____ кафе
3. _____ сандвич
1. _____ предястия

ТЪМЕН

1. _____ нощ
2. _____ стъкло
3. _____ дрехи
4. _____ костюм

СВЕТЪЛ

1. _____ ден
2. _____ стая
3. _____ очи
4. _____ бъдъще

ЖАДЕН

1. Елена е _____
2. Борис е _____
3. Кучето е _____
4. Елена и Борис са _____

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 12

Тема. Апартамент под наем

План

Граматични питання:

1. Вираження категорії означеності/неозначеності у прикметників, узгодження з іменниками.
2. Ступені порівняння прикметників – вищий та найвищий.
3. Присвійні займенники. Короткі та повні форми. Омонімічність коротких форм присвійних та коротких форм особових займенників. Принципи розрізнення.
4. Теперішній час дієслова *живея*.
5. Протиставлення дієслівних пар *гледам-виждам, слушам-чувам*.
6. Просторові прийменники.

Лексика: Кольори. Частини житла. Опис житла, меблів. *Давам под наем, търся под наем. Апартаментът/стаята гледа на..., гледа към... Скъпо-евтино. Близко до... – далече от...*

Комунікація: Порівняння видів житла (*стая, апартамент, къща, вила, хотел*): переваги й недоліки. Пошук житла, бесіда в агентстві нерухомості. Напрямки – *изток, запад...*

1. Отговорете на въпросите по модела:

- Какъв е цвят е сиренето?
- Сиренето е бяло.

Какъв е цвят млякото?

Какъв е цвят кафето?

Какъв цвят е шоколадът?

Какъв цвят са маслините?

Какъв цвят е яйцето?

Какъв цвят е кашкавалът?

Какъв цвят е слънцето?

Какъв цвят са дърветата през пролетта?

2. Работете по модела:

Това е компютърът. (нов) – Това е новият компютър

1. Това е бюрото. (стар) – Това е _____
2. Това е стаята. (голям) – Това е _____
3. Това е огледалото. (малък) – Това е _____
4. Това е шкафът. (голям) – Това е _____
5. Това е прозорецът. (чист) – Това е _____
6. Това е масата. (кухненски) – Това е _____
7. Това е шишето с вода. (голям) – Това е _____
8. Това е лаптопът. (модерен) – Това е _____
9. Това е офисът. (тъмен) – Това е _____
10. Това са моливите. (цветен) – Това са _____
11. Това са килимите. (шарен) – Това са _____
12. Това е фотьойлът. (грозен) – Това е _____

13. Това е апартаментът. (северен) – Това е _____

14. Това е диван. (удобен) – Това е _____

3. Прочетете диалога. Намерете непознатите думи и проверете превода им в речника.

Имам нов апартамент

Мария: - Имам нов апартамент – голям и хубав.

Валя: - Чудесно! Колко стаи има?

Мария: - Има 5 стаи – кухня, хол, стая за деца и две спални. Холът има голям балкон.

Валя: - Банята голяма ли е?

Мария: - Да, много е удобна. Стаята за деца е светла, също има балкон. Апартаментът е на втория етаж. На първия етаж има аптека и малко кафе. Съседите са много мили.

Валя: - Млади ли са?

Мария: - Да, младо семейство с едно дете. Мъжът работи в банка, а жената е учителка.

Валя: - Къде е апартаментът?

Мария: - В Борово. Кварталът е тих, наблизо има парк.

Валя: Аз също искам нов апартамент. Апартаментът ми е малък, няма балкон, не харесвам квартала, но нямам пари.

Попълнете с подходящи думи.

1. Апартаментът има _____ стаи – _____.

2. Мария _____ в апартамент в квартал _____.

3. На първия етаж има _____.

4. Съседите на Мария са _____ семейство с _____ дете.

5. Валя също иска _____ апартамент, но няма _____.

4. Напишете кратките притежателни местоимения.

1. Аз имам брат. Брат _____ е умен

2. Аз имам къща. Къщата _____ е много голяма.

3. Те имат апартамент. Апартаментът _____ е в новия блок.

4. Ти си омъжена. Откъде е мъжът _____?

5. Ти вземаш стаята под наем. На кой етаж е стаята _____?

6. Ние имаме голямо семейство. Семейството ____ живее тук.
7. Тя живее в малък апартамент. Къде е апартаментът ____?
8. Вие имате деца. Къде са децата ____?
9. Той има дъщеря. Как се казва дъщеря ____?

5. *Довършете изреченията:*

1. Братът ми е малък и сестра ми е _____
2. Дядо ми е стар и баба ми е _____
3. Синът ми е умен и дъщеря ми е _____
4. Чичо ми е нисък и леля ми е _____
5. Внукът ми е голям и внучката ми е _____
6. Баща ми е пълен и майка ми е _____
7. Брат ми е висок и сестра ми е _____

6. *Работете по модела:*

Семейството на Райна е голямо – Семейството ѝ е голямо.

1. Елена има нова къща –
2. Апартаментът на семейство Петрови е тук –
3. Стаята на децата е просторна и светла –
4. Офисът на Иван е голям –
5. Вие имате огромна вила –
6. Стаята на студенти Цветан, Кирил и Тодор е едноместна –
7. Ние имаме голяма плодова градина –
8. Имам много комфортен и модерен кабинет –

7. *Попълнете таблицата*

Положителна степен	Сравнителна степен	Превъзходна степен
Нов		
Широка		
Тесни		
Удобно		
Комфортен		
Светъл		
Тъмна		
Чист		
Мръсно		
Подредени		
Скъпа		

8. *Разгледайте внимателно снимката. Отговорете дали са верни твърденията.*

1. Това е трапезария.
2. Стаята е голяма и светла.
3. Малката маса е до прозореца.
4. Около масата има четири стола.
5. Печката е между шкафовете.
6. На перваза има 2 саксии с цветя.
7. Над печката има абсорбатор.
8. Печката е до мивката.
9. Мивката е срещу хладилника.
10. На пода има килим.
11. Тук няма пералня.
12. В ъгъла има кошче за боклук

9. *Поставете глагол ЖИВЕЯ в правилната форма*

1. Къде _____ баба и дядо Ви?
2. Тя в какъв град _____ ?

3. Вие _____ в много хубав апартамент.
4. Студентът _____ в една малка стаичка в общежитието.
5. Ние вече няколко месеца _____ в София.
6. Ти в кой блок _____?
7. Аз _____ във Велико Търново.

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 13

Тема. Семейство Димитрови

План

Граматични питання:

1. Узгодження прикметників з іменниками.
2. Короткі форми знахідного відмінка особових займенників, їх позиція у реченні. Використання коротких форм знахідного відмінка особових займенників з дієсловами – *каня ВИ, познава МЕ, зная ГО, чакам ГИ/Я /ГО, обичам ТЕ.*
3. Відносні займенники. Функції відносних займенників в складних реченнях – *познавам един студент, КОЙТО се казва ...*
4. Трансформація прямої мови в непряму (*питаю*) «*пита къде*», (*казвам*) «*казва, че...*».
5. Питальні слова, вживання.

Лексика: Назви родичів. Болгарська сім'я. Знайомі/друзі/колеги.

Описання зовнішності.

Комунікація: Адреса (*улиця, квартал, град, село, страна*). Пошук необхідної адреси. Пояснення та вказівки (місце). Характеристика особистості. Розповідь про свою сім'ю.

Практичні вправи

1. *Заменете съществителните с кратките местоименни форми:*

Гледам филма – _____

Виждам момчето – _____

Слушам радиото – _____

Чувам телефона – _____

Разбирам преподавателя – _____

Питаю преподавателката – _____

Познавам момчетата – _____

Каня приятелите – _____

Обичам цветята – _____

Харесвам парка – _____

Целувам бебето – _____

Прегръщам детето – _____

Помня датата – _____	Забравям ключовете _____
Търся гарата – _____	Намирам летището – _____
Искам играчката – _____	Чакам метрото – _____
Включвам лампата – _____	Изключвам лампата – _____
Отварям прозореца – _____	Затварям прозореца – _____
Оключвам вратата – _____	Заклучвам вратата – _____

2. *Преобразувайте изреченията, като следвате модела:*

Аз я обичам – Обичам я.

1. Тя ме прегръща – _____	Той ги целува – _____
2. Ние ви слушаме – _____	Той я помни – _____
3. Тя го харесва – _____	Ние я търсим – _____
4. Те я питат – _____	Аз те познавам – _____

3. *Попълнете празните места с подходящите местоимения*

- Ало, ало, скъпа! Чуваш ли ___?
- Да, да, чувам ___
- Обичаш ли ___? Връзката е много лоша. Ало! Питам обичаш ли ___?
- Не ___ обичам!
- Чакам ___ всеки ден!
- Казвам още веднъж: не ___ харасвам, не ___ обичам!
- Чакам ___ те всеки ден! Търся ___ навсякъде! Разбираш ли ___?
- Съжалявам, не ___ разбирам. Изключвам телефона.

4. *Трансформирайте изреченията по модела:*

Антон, познаваш ли приятелката ми? Познаваш ли я? Не я ли познаваш?

1. Не чувам телефона.
2. Прегръщам детето.
3. Катя не разбира колегите.
4. Каним Иван и Мария на гости.
5. Питаме продавачката.
6. Майката целува бебето.
7. Децата виждат бонбоните.

8. Харесвам този квартал.
9. Елена търси метрото.

5. *Работете по модела:*

Виждам едно момче, ... весело се смее – Виждам едно момче, което весело се смее.

1. Виждам мъжа, ...седи на пейката
2. Виждам сервитьорката, ... винаги ни обслужва.
3. Тя търси човек, ... може да направи това.
4. Нина посреща гостите, ...са участници в нашата конференция.
5. Тя обеснява нещо на момчето, ...не разбира български.
6. Ние убеждаваме хората, ...не искат да ни слушат.
7. Отиваме! Няма да чакаме Елена, ...винаги закъснява.

Ели пише писмо. Трябва да го изпрати. Ели пише писмо, което трябва да изпрати.

1. Пред киното има много деца. Те искат да гледат новия филм.
2. В киното дават нов приключенски филм. Искам да го гледам.
3. Отиваме в съседния ресторант. Той е на следващата улица.
4. Подготвям отчета за утре. Трябва да го представя пред комисията.
5. Това е моят приятел Емил. Познавам го хиляди години.
6. Не винаги трябва да се доверявате на рекламата. Обикновено виждате рекламата в интернет.
7. Трябва да забравяме обидните думи. Обидните думи казват околните хора.
8. Искам да купя къща. Тя е в предградие на София.

6. *Прочетете текста.*

Семейството на Ясен

Ясен живее в Несебър, малък град близо до Бургас. Градът е много стар и красив. Ясен има голяма къща до морето. Той е на 30 години и е мениджър. Офисът му е близо до къщата. Женен е и има две момчета – Андрей и Радослав. Жена му се казва Румяна и работи в банка «Доверие». Андрей и Радослав учат в училище до музея на града.

Момчетата обичат да изучават чужди езици и всеки понеделник, вторник и четвъртък имат допълнителни уроци по английски и френски език.

Ясен има сестра – Райна. Тя е на 28 години. Не е омъжена. Живее и работи в Белгия.

Родителите на Ясен и Райна работят като учители. Баща им е учител по английски език. Майка им е учителка по история. Те живеят в апартамент в град Бургас. До апартамента им има театър и църква. Често ходят на театър, защото обичат изкуство. Всяка неделя отиват на църква.

Вярно или не?

Несебър е малък град.

Къщата на Ясен е на реката.

Ясен е на 30 години.

Офисът на Ясен е голям.

Румяна е на 25 години.

Андрей и Радослав са братовчеди.

Райна живее в София.

Майката на Ясен и Райна е учителка по история.

Андрей и Радослав имат баба и дядо.

Андрей и Радослав са племенници на Райна.

Румяна е снаха на родителите на Ясен.

Отговорете на въпросите.

1. Какъв е Ясен?
2. В какъв град живее семейството на Ясен?
3. Къде се намира къщата на Ясен?
4. Колко деца имат Ясен и Румяна?
5. Кога Андрей и Радослав имат допълнителни уроци по чужди езици?
6. На колко Райна е години?
7. Какво има до апартамента на родителите на Ясен и Райна?
8. Защо баба и дядо на Андрей и Радослав ходят на театър?

7. Работете по модела:

Аз пиша курсовата работа – Той казва, че пише курсовата работа

1. Всеки ден правя гимнастика – Той казва, че...
2. Никога не закъснявам – Той казва, че...
3. Предпочитам здравословна храна – Той казва, че...
4. Не пуша от 3 месеца – Той казва, че...
5. Не мога да дойда, имам работа – Той казва, че...
6. Боледувам. Няма да бъда в университета днес – Той казва, че...
7. Ще го направя – Той казва, че...

Маргарет: Колко банана искаш? – Маргарет пита, колко банана искам.

1. Маргарет: Къде си, Мари?
2. Маргарет: Защо не отговаряш, Мари?
3. Маргарет: Къде се намира станцията на метро?
4. Маргарет: В колко часа обикновено се събуждаш, Мари?
5. Маргарет: Кога ще започнеш да учиш?
6. Маргарет: Какви са твоите родители?
7. Маргарет: Как се казва тя?
8. Маргарет: Какво търсиш?
9. Маргарет: Къде обикновено купуваш плодове?
10. Маргарет: Колко струва кафето?

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 14

Тема. На пазар

План

Граматични питання:

1. Короткі форми давального відмінка особових займенників. Вживання дієслів із повними формами давального відмінка особових займенників – *помагам на, давам на, благодаря на, отговарям на, казвам на ...*
2. Протиставлення вказівних займенників за ступенем віддаленості предметів
3. Відносні займенники – *когато, където*

4. Лічильна форма та особлива чоловічо-особова лічильна форма.
5. Вид дієслова. Доконаний/недоконаний. Видові пари.
6. Індикатори дієслівного виду: *часто, всеки ден, обикновено, винаги, никога не, понякога – вземам, купувам; трябва да, искам да, мога да купя.*
7. Наказовий спосіб. Вживання коротких давальних форм у наказовому способі.
8. Перетворення прямої мови на непряму – *пита, отговаря, че.*

Лексика: Шопінг. Назви харчових продуктів, фруктів, овочів. Магазили та інші місця для здійснення покупок (магазин, супермаркет, ринок, торговий центр). Клієнт/продавець. Формули ввічливості. Комунікація: ведення розмови між продавцем та клієнтом, як спитати про ціну товару, його якість, кількість, як виразити прохання. Ввічлива та неввічлива форми. Рекламні матеріали. Вказування на об'єкти.

Практичні вправи

1. Преобразуйте изреченията по модела:

Аз помагам на мама – Аз ѝ помагам

1. Ти благодариш на Иван	2. Тя дава на Емил вода
3. Той казва на колегите «Добро утро!»	4. Те говорят на дядо високо.
5. Ние пишем на тебе и Мария писмо.	6. Детето разказва на мама случката
7. Обаждам се на Васил по телефона	8. Той се усмихва на Елена

2. Преобразуйте изреченията по модела:

Ани казва всичко на Мери

Ани ѝ казва всичко / Ани не ѝ казва всичко / Ани казва ли ѝ всичко?

1. Ани помага на Мери.	2. Ани говори на Мери
3. Ани пише на Мери	4. Ани купува на Мери рокля
5. Ани дава на Мери химикалка	6. Ани подарява на Мери книга

3. Работете по модела:

Благодаря на Иван – Благодаря на него – Благодаря му.

1. Помагам на бежанците

2. Майка помага на детето
3. Асистентът помага на студента
4. Продавачът помага на клиентите
5. Вие помагате на мене и Мария
6. Ние помагаме на тебе и децата ти
7. Те благодарят на организаторите
8. Тя благодари на колежката
9. Клиентът благодари на консултанта
10. Децата благодарят на възпитателката
11. Пациентът отговаря на лекаря
12. Ти отговаряш на началника
13. Вие отговаряте на родителите
14. Казвам на шефа
15. Той казва на приятелката
16. Те казват на момчето

4. *Попълнете с форми на показателните местоимения: този, тази, това, тези; онзи, онази, онова, онези.*

1. Ние учим по този учебник, а не по _____
2. Вие предпочитате онова заведение, а ние _____
3. Персоналът минава през тази врата, а гостите през _____
4. Приемните кабинети са в онези части на сградата, а учебните зали в _____
5. Професорите предпочитат този метод, а асистентите _____
6. Упражненията са в онова крило, а лекциите са в _____
7. Първа ще влезе онази жена, а след нея – _____
8. Студентите от групата ще проверят тези резултати, а асистентите – _____

5. *Съставете изреченията с показателните местоимения:*

1. Този....., а онзи.....
2. Тази....., а онази.....
3. Това, а онова.....
4. Тези....., а онези.....

5. Отговорете на въпросите.

Модел: Кога се чувстваш нещастен? Аз съм нещастен, когато съм болен.

1. Кога се чувствате щастлив/а?
2. Кога се чувствате объркан/а?
3. Кога сте ядосан/а?
4. Кога сте неспокоен/неспокойна?
5. Кога се чувствате уплашен/а?
6. Кога се чувствате доволен/доволна?

6. Работете по модела:

Женски род		
Единствено число	2, 8, 87...	Множествено число
Бутилка		
Дъвка		
Кайсия		
Каса		
Касиерка		
Среден род		
Единствено число	2, 8, 87...	Множествено число
Семейство		
Училище		
Писмо		
Такси		
Море		

7. Попълнете таблицата. Цифрите запишете с букви.

4 (магазин), 3 (пазар), 6 (продавач), 2 (пакет), 22 (клиент), 4 (сапун), 4 (работник), 10 (щанд), 5 (носач), 24 (купувач), 24 (килограм), 100 (грам), 3 (ревизор), 2 (портокал)

Бройна форма	Мъжко-лична форма	Множествено число
3 домата	-	Домати
-	Трима бизнесмени	Бизнесмени

8. Свържете глаголите от двете колонки

1. Отивам ___ взема
2. Идвам ___ изляза
3. Връщам се ___ затворя

4. Ставам ___отворя
5. Срещам се ___закъснея
6. Заминавам ___отида
7. Лягам си ___забравя
8. Вземам ___срещна се
9. Излизам ___дойда
10. Затварям ___легна си
11. Отварям ___стана
12. Закъснявам ___върна се
13. Забравям ___замина

9. *Подчертайте правилната форма*

1. Всеки ден започвам/започна работа в 8.00 часа
2. Обикновено свършвам/свърша работа в 17.00
3. Винаги отварям / отворя офиса в 9.00
4. Често давам / дам пари на Димитър за наема
5. Понякога тръгвам / тръгна рано за офиса
6. Често ви каня/поканя на гости, но вие не идвате/дойдете
7. Всяка събота купувам/купя плодове на пазара.

10. *Работете по модела:*

Може ли да обядвам? Да, обядвай!

1. Може ли да пия фанта?
2. Може ли да купя плодове?
3. Може ли да се обадя?
4. Може ли да поканя Иван?
5. Може ли да взема книгата?
6. Може ли да платя сметката?

11. *Поставете повелителните форми на глаголите*

1. Господине, ___ми колко струва един килограм портокали? (кажа)
2. Баничките са много вкусни. Госпожице, _____ги! (опитам)
3. Елена, _____на Мартин какви лекарства да купи. (кажа)
4. Заповядайте, господа, Вашата сметка. Моля, _____я (платя)
5. _____госпожо, Вашето пликче (взема).

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ 15

Тема. Въпрос на време или на късмет

План

Граматичні питання:

1. Дієвідміни дієслів: узагальнення.
2. Видові пари дієслів *отивам/отида, започвам/започна*.
3. Зворотні дієслова *събуждам се, смея се, тревожа се, шегувам се*.
4. Прислівники.

Лексика: Повсякденне життя. Режим дня. Дієслова на позначення рутинних дій.

Комунікація: Розмова про щоденну діяльність. В офісі. Вираження бажання, думки, потреби. Організація часу, розпорядку дня, завдань і діяльності. Успіх.

Практичні завдання

1. Прочетете българската народна приказка *«Който не работи, не трябва да яде»*. Извадете глаголите, определете спрежението им.

В едно село живее хубаво момиче. Казва се Богданка. Тя няма братя и сестри. Не обича да работи, защото майка ѝ и баща ѝ правят всичко вкъщи.

Тя е на 18 години. Много млади мъже искат за жена Богданка. Но майка и казва, че дъщеря ѝ не иска да работи. Тогава мъжете казват, че не искат мързелива жена.

Само един стар човек иска Богданка за снаха. Няма значение, че е мързелива. В къщата му работи само този, който иска.

След една седмица Богданка и синът на стария човек се женят. Те живеят заедно с баща му, майка му и семействата на братята му.

След сватбата всички започват да работят. Само Богданка не прави нищо. Вечерта свекърът ѝ кани всички на вечеря, не кани само Богданка. В това семейство има традиция: който не работи, не яде.

През нощта Богданка не спи, защото е много гладна. Сутринта тя става рано, чисти къщата и прави закуска.

На закуска свекърът дава на Богданка най-голямото парче питка. Всички са щастливи.

Богданка вече работи много и е доволна. След един месец родителите ѝ идват на гости. Тя казва веднага: «Майко, татко, хайде на работа. Тук не е като вкъщи. Тук който не работи, не яде».

2. Отговорете на въпросите

1. Как се казва момичето от приказката?
2. Защо то не обича да работи?
3. Защо само старият човек иска Богданка за снаха?
4. Къде живее Богданка след сватбата?
5. Защо Богданка става рано?
6. Кога идват на гости родителите ѝ?
7. Какво казва Богданка, когато родителите ѝ идват?

3. Изберете глагол от свършен или несвършен вид

1. Обикновено те в ресторанта вечер след работа (отивам, отида)
2. Обикновено тя да учи в 10 часа сутринта (започвам, започна)
3. Днес ние трябва да учим в 9 часа, защото имаме много непознати думи в урока (започвам, започна)
4. Марко и Стоян ще ли с нас?

4. Поправете грешките.

1. Всяка сутрин събуждам се в 6.00.
2. Защо смееш се? Не е смешно! Обидно е!
3. Не тревожи се! Той се ще върне!
4. Шегуваш се ли? Не мога да повярвам! Антон се жени ли?
Невероятно!

5. Съставете изреченията като употребите наречия ТРУДНО, ЛЕСНО, СЕГА, ПОСЛЕ, ПРЕДИ, СЕГА, СКОРО.

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ЛАБОРАТОРНЕ ЗАНЯТТЯ № 16

Тема. Среца. Интернет кафе

План

Граматичні питання:

1. Дієслова доконаного виду *вляза, изляза, отворя, затворя, се кача, сваля, направя, намеря*.
2. Складений дієслівний присудок: сполучення допоміжних модальних дієслів «*искам да*», «*мога да*», «*трябва да*» з дієсловами доконаного виду.
3. Зворотні дієслова. Протиставлення *се* та *си*
4. Сполучники *НО* та *И*.
5. Віддієслівні іменники.

Лексика: Дієслова на позначення рутинних дій. Режим дня. Віртуальне середовище. Интернет. Техніка, комп'ютери. ксерокс, факс тощо. Комп'ютерна залежність та інтернет-залежність.

Комунікація: Щоденні дії. Комп'ютери, інтернет.

Практичні вправи

1. *Поставте необходимия по смисъл глагол: вляза, изляза, отворя, затворя, се кача, сваля, направя, намеря.*
 1. Стояне,прозореца. Студено е!
 2. Виждаш ли телефона ми? Търся го и не мога да го.....
 3. Този филм е изключително интересен. Искам да го.....от този сайт.
 4. В стаята е задушно, ние трябва да.....вратата.
 5. Руми, трябва да.....в интернет и да питаш дядо Google.
 6. Те ме чакат вече. Трябва да
 7. Утре ще.....това трудно упражнение заедно.
 8. Ето го автобуса. Миро, трябва да! Вече закъсняваш.
-
2. *Изберете СЕ или СИ*
 1. Сега аз _____ мия зъбите.
 2. Те всяка сутрин _____ мият в банята.

3. Божидар ___ мие ръцете над мивката.
4. Ехо! Ти къде си? В банята ли? Миеш ли ___?
5. Малката Меги ___ мие много бавно.
6. Заповядайте! Влизайте! Гостите ___ събличат в антрето.
7. Иван лошо се чувства и ___ съблича с нечовешко усилие.
8. О, голяма жега! Аз ___ събличам пуловера. Ще умра от такава висока температура!

3. Съюз И или НО

1. Искам да сваля един филм, ___ е много скъп ___ няма безплатна версия.
2. Обаждам се на Иван, ___ не отговаря.
3. Моника може да сваля файлите от интернет, ___ не може да ги качва.
4. Той говори френски ___ английски много добре.
5. Този студент много добре учи лексика, ___ съвсем не иска да учи граматика.
6. Ние правим упражнения, четем ___ гледаме клипчета на български език всеки ден.

4. Работете по модела: гледам – гледане

Пиша -, говоря –, спортувам -

Сърфирам -, свалям -, продавам -

Качвам -, сканирам -, копирам -

Литература: [1-4; 9-10, 12-13].

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Місце болгарської мови серед споріднених слов'янських та неспоріднених балканських мов.
2. Болгарська мова та Балканський мовний союз. Болгарська мова як еталон БМС. Основні балканізми. Аналітизм. Прояви аналітизму в болгарській мові. Болгарська мова як мова ЄС.
3. Походження та основні етапи розвитку болгарської мови.
4. Болгарська абетка. Назви літер. Особливі Ъ, Ъ, Щ. Співвідношення букв та звуків.
5. Система болгарського вокалізму. Артикуляційні особливості. Вимова голосних.
6. Основні фонетичні закономірні зміни голосних (*Я променливо, редукція на безударните гласни, изпадане на Ъ, Е, подвижно Ъ и др.*)
7. Система болгарського консонантизму. Артикуляційні особливості. Кореляція за твердістю/м'якістю, дзвінкістю/глухістю. Вимова приголосних.
8. Основні чергування приголосних.
9. Асиміляційні процеси.
10. Оглушення кінцевих приголосних.
11. Подвоєння.
12. Іменник у болгарській мові. Граматичні категорії. Рід. Граматичні показники роду. Невідповідність родової приналежності в болгарській та українській мові.
13. Число іменників. Утворення форм множини.
14. Лічильна форма іменників чоловічого роду, що означають назви неістот.
15. Особлива *мъжко-лична форма* для іменників чоловічого роду на позначення осіб.
16. Категорія означеності/неозначеності. Система артиклів в болгарській мові.
17. Артикль родових форм. Артикль форм множини. Основні правила вживання артикля.

18. Віддієсловні іменники.
19. Прикметник у болгарській мові. Граматичні категорії. Рід, число. Узгодження з іменниками.
20. Означені (артиклеві) форми прикметника.
21. Ступені порівняння якісних прикметників. Творення.
22. Займенник у болгарській мові. Розряди займенників за значенням. Особові займенники. Відмінкові форми (повні та короткі).
23. Присвійні займенники. Короткі та повні форми. Омонімічність коротких форм присвійних та коротких форм особових займенників.
24. Зворотно-особовий займенник. Граматичні категорії. Відмінкові форми. Синтаксичні функції. Особливості вживання.
25. Зворотно-особовий займенник СЕ у зворотних дієсловах.
26. Вказівні займенники. Рід. Число. Опозиція за ступенем віддаленості.
27. Означальні (*обобщителни*) займенники – граматичні категорії, творення, особливості вживання.
28. Відносні займенники. Функції.
29. Питальні займенники.
30. Числівник у болгарській мові. Кількісні та порядкові числівники. Морфологічні ознаки порядкових числівників: категорія роду, числа, означеності / неозначеності.
31. Узгодження числівників з іменниками. Словотворення порядкових числівників.
32. Дієслово у болгарській мові. Граматичні категорії. Відміни дієслова. Особливості словозміни у межах кожної з дієвідмін.
33. Зворотні дієслова.
34. Дієслова руху.
35. Безособові дієслова *има/няма*.
36. Модальні дієслова.
37. Да-конструкції. Складений дієсловний присудок.
38. Вид дієслова.
39. Майбутній час. Заперечні форми.

40. Наказовий спосіб.
41. Прислівник у болгарській мові.
42. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників.
43. Прийменники в болгарській мові: основні значення й функції. Особливості вживання.
44. Сполучники в болгарській мові.
45. Головні та другорядні члени речення.
46. Да-конструкції. Складений дієслівний присудок.
47. Просте речення. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, заперечні, спонукальні, окличні.
48. Порядок слів у реченні. Позиція клітиків у реченні.
49. Складне речення. Способи зв'язку складнопідрядного речення
50. Перетворення прямої мови в непряму.

ТЕСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ ТА САМОКОНТРОЛЮ

1. Довърши диалога с вярната форма.

Христо: Петя, ще се обадиш ли на майка си?

Петя: Да, довечера.....

- А) ще се й обадя
- Б) ще й се обадя
- В) ще се я обадя
- Г) ще я се обадя

2. Дай съвет на приятелите си как да се чувстват добре всяка сутрин

- А) Не легнете късно!
- Б) Не легни късно!
- В) Не лягате късно!
- Г) Не лягайте късно!

3. Избери синоним на подчертаната дума.

Шопската салата е едно от най-известните български ястия

- А) най-добрите
- Б) най-хубавите
- В) най-вкусните
- Г) най-прочутите

4. В кой ред съществителните са в бройна форма:

- А) лекаря, портокала, стола
- Б) вълка, шкафа, автобуса
- В) ученика, телефона, пакета
- Г) професора, сина, брата

5. В кое от изреченията думата СИ НЕ Е местоимение:

- А) Търся химикалката си
- Б) Купувам си сладолед
- В) Той си ляга
- Г) Ти си в курса по английски език

6. В кой ред няма грешка:

- А) столът, читателът
- Б) градът, денят
- В) зетът, приятелят
- Г) трамвайът, автобусът

7. Коя от думите е написана грешно?

- А) радоста
- Б) песента

- В) мисълта
- Г) есента

8. Каква граматическа категория няма съществително име:

- А) род
- Б) число
- В) падеж
- Г) определеност/неопределеност

9. В кои ред има неправилна граматическа форма?

- А) чудесна мисъл
- Б) златна медал
- В) мокър печат
- Г) сладка захар

10. Кой ред няма излишна дума?

- А) вуйчо, лято, мляко
- Б) улица, стая, воевода
- В) ден, блок, свещ
- Г) пещ, нощ, радост

11. В кой ред е допусната грешка?

- А) крак – крака
- Б) писмо – писма
- В) мъж – мъжове
- Г) княз – князе

12. Към кое спрежение принадлежат глаголите *рисувам, обичам, тичам*?

- А) първо
- Б) второ
- В) трето
- Г) четвърто

13. Свържи по смисъл изреченията от двете колони

1. Има много хора,....	А. ...което мечтае да стане футболист
2. Това е момчето,...	Б...които искат да дойдат в България
3. Познавам актьора,...	В) която ме очаква през ваканцията
4. Пиша писмо на баба ми, ...	Г) който спечели наградата

14. С кое местоимение може да се замени подчертаният израз? Свържи всяко изречение със съответното местоимение.

А) Цветомира обича розовия цвят	я
Б) Слагам цветята във вазата	ни
В) Майката украсява детската стая с балони	го
Г) Цветомира кани на гости мен, Таня, Елена	ги

15. Образувай сложни съчинени изречения, като свържеш по смисъл колоните.

1. Не обичам крем супа от броколи	НО	е студено
2. Силвия говори добре испански	И	няма нищо друго за обяд
3. Този път казваш истината	А	никой не вярва
4. Няма слънце	НО	ти говориш ли?

16. Коя дума може да се степенува?

- А) твой
- Б) летен
- В) майчин
- Г) любим

17. В един от редовете има само несамостоятелни думи. Отбележете го.

- А) на, днес, във
- Б) или, тук, но
- В) до, у, срещу
- Г) там, а, и

18. В кой от редовете има само съюзи?

- А) Ако, защо, кога
- Б) и, но, без
- В) или, а, под
- Г) над, в, колко

19. Кой от редовете е допусната грешка при образуването на глаголна форма?

- А) обичаме
- Б) тичаме
- В) говориме
- Г) вървим

20. Напишете свършения вид на глаголите:

- А) връщам се –
- Б) каня –
- В) питам –
- Г) ставам –

21. Свържете

А) Ние познаваме (те)	ГО
Б) Тягледа възхитено (той)	Я
В) Елена, слушам внимателно (ти)	ТЕ
Г) Тойчака (тя)	ГИ

22. Подредете думите в изречението

- А) българи, ли, те, са
- Б) да, ви, пиано, може, ли, свиря, дъщерята
- В) му, е, голямо, семейството
- Г) искаме, през, ние, море, да, отидем, на, лятото

23. Напишете определителния член на прилагателните.

- А) Черни ___ официален костюм е много скъп
- Б) Искам първ ___ панталон отляво
- В) Розова ___ памучна рокля е малка
- Г) Зелени ___ спортни обувки са евтини.

24. Подчертайте правилния вариант

- А) Вярвам (в, на, от) доброто у хората.
- Б) Пиша (на, за, в) хубавите неща в живота
- В) Николай непрекъснато мисли (от / за / на) едно красиво русо момиче със сини очи
- Г) (От, на, с) сряда започва нов курс по български език.

25. Поправете грешките

- А) Ангел ще разхожда се
- Б) Ани не ще плува
- В) Ще кажа му
- Г) Не искам да чакам я.

Рекомендована література

1. Българско-українски речник на новата європейска лексика (краят на ХХ – първите десетилетия на ХХІ век). Киев: Киевски славистичен университет, 2015. 414 с.
2. Крейчова Е. Словосъчетания и устойчиви изрази (български език като чужд за напреднали). Brno: Masarykova univerzita, 2022.
3. Крейчова Е., Сталянова Н., Сорока О. Кратък тематичен речник на българския, чешкия, полския и украинския език. София: Парадигма, 2016. 152 с.
4. Марянки П. Українсько-българський розмовник. Українско-български речник. София: Клет България, 2022. 128 с.
5. Миланов В. Езикова бележка – от Балан до днес. София: Ун. издателство «Св. Климент Охридски», 2022. 632 с.
6. Миланов В., Жилова Т. Право, правопис и правоговор. София: Ун. издателство «Св. Климент Охридски», 2021. 224 с.
7. Сорока О., Албул О. Іншомовні впливи в болгарській мові (фонетико-фонологічний аспект). Алманах. Българска україністика. 2015. 5. С. 49–52.
8. Сорока О., Албул О. Проникнення чужої графіки в болгарський друкований текст (кінець ХХ–початок ХХІ ст.). Проблеми слов'язнавства. 2016. 65. С. 240–245.
9. Сталянова Н., Крейчова Е. Речник на лингвистичните термини за студенти слависти. А-Н. Български език – чешки език – полски език. София: Парадигма, 2019. 144 с.
10. Сталянова Н., Крейчова Е. Речник на лингвистичните термини за студенти слависти. О-Я. Български език – чешки език – полски език. София: Парадигма, 2020. 118 с.
11. Сучасна слов'янська мова (болгарська): графіка, фонетика [Електронний ресурс]: електронний методичний посібник для практичних (лабораторних) занять для здобувачів 2 курсу очної форми навчання філологічного факультету першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035. 01 Українська мова та література; 035.01 Українська мова та літературат (Прикладна лінгвістика) / уклад. Д. Ф. Стоянова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. 46 с.
12. Сучасна слов'янська мова (болгарська). [Електронний ресурс]: електронні методичні рекомендації для самостійної роботи для здобувачів 2 курсу очної форми навчання філологічного факультету першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 035 Філологія спеціалізації 035.01 Українська мова та література; 035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика) / уклад. Д. Ф. Стоянова. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. 59 с.
13. Хаджиева Е., Влахова Р., Шушлина В., Байчева В., Манова Р. Нова практическа граматика на българския език за чужденци. София: ИК «Гутенберг», 2016. 278 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. «Български език» списание на БАН: www.balgarskiezik.eu/
2. «Български език и литература»: www.azbuki.bg/editions/journals/bulgarian
3. Български етимологичен речник: <https://ibl.bas.bg/ber/>
4. Речник на българския език: <https://ibl.bas.bg/rbe/>
5. Лексикална база данни: <https://ibl.bas.bg/leksikalna-baza-danni/>
6. Литернет: <https://litenet.bg/publish/bel/>
7. Държавен вестник: <https://www.24chasa.bg/>
8. Написаното остава. Пиши правилно: https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/
9. <https://www.youtube.com/watch?v=5eipNgZBhY4&t=2341s>
10. Украинско-български речник: <https://bg.glosbe.com/uk/bg>
11. Уроки болгарської мови: <https://www.lingohut.com/uk/>

Навчальне видання

СУЧАСНА СЛОВ'ЯНСЬКА МОВА (БОЛГАРСЬКА)

ЕЛЕКТРОННІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з курсу для здобувачів
2 курсу очної форми навчання філологічного факультету першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.01 Українська мова та література,
035.01 Українська мова та література (Прикладна лінгвістика)

Електронне практичне видання

Укладач

Стоянова Дарина Федорівна

В авторській редакції

Затвердж. авт. 08.11.2023. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 1,6 МБ. Зам. № 2694.

Видавець і виготовлювач
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4215 від 22.11.2011 р.
65082, м. Одеса, вул. Єлісаветинська, 12, Україна
Тел.: (048) 723 28 39, e-mail: druk@onu.edu.ua